המטבעות מחורבת מעון

דונלד צבי אריאל ואריאל ברמן

בחפירה בחורבת מעון נמצאו 129 מטבעות (ר׳ נחשוני וסרי, כרך זה), 56 מהם זוהו (טבלה 1; איור 1).[1] המטבעות הקדומים ביותר, מהמאה הא׳ לפסה״נ – המאה הא׳ לסה״נ (מס׳ 1) ומהמחצית הראשונה של המאה הג׳ לסה״נ (מס׳ 2–6), לא נמצאו בהקשרם. גודלם ואופיים של מטבעות מס׳ 2–6 מעידים שהם לא היו במחזור בתקופה הביזנטית ואף לא קודם, במאות הד׳–הה׳ לסה״נ — אפשר שיש לקשור אותם לווילה הרומית שנתגלתה כ־200 מ׳ מצפון לחפירה הנדונה (הרשאה מס׳ A-1161; לא פורסמה).

מטבעות מס׳ 7 ו־8, המתוארכים לשליש האחרון של המאה הג׳ לסה״נ, יכלו להמשיך ולהיות במחזור גם במחצית הראשונה של המאה הד׳ לסה״נ. העדויות הנומיסמטיות לקיומו של יישוב במאה זו רבות (שכבה VI). נמצאו 23 מטבעות מהמאה הד׳

איור 1.

טבלה 1. המטבעות על פי סדר הלוקוסים

לוקוס	תאריך (לסה״נ)	מס׳ קטלוג	סה״כ
114	המאה הי״ד	55	1
140	1341–1310	52	1
143	השליש האחרון של המאה הג׳	8	1
145	324–308	10	1
167	244–238	3	
	395–383	26	2
170	המאה הי״ד	56	1
195	392–383	23	1
199	1218–1199	50	1
201	392–383	24	
	המאה הד׳	31	2
222	המאה הט׳	48	1
225	361–351	15	1
233	המאות הד׳–הה׳	33	
	565–548?	36	2
234	395–383	27	1
239	המחצית הראשונה של המאה הה׳	35	
	1341	53	2
251	423–408	34	
	המחצית הראשונה של המאה הט׳	46	2
252	המאה הי״ד	54	1
257	הרבע הראשון של המאה הג׳	2	
	המחצית הראשונה של המאה הט׳	49	2
268	610–602	40	1
292	1250–1174	51	1
294	253–249	4	1
299	המחצית הראשונה של המאה הח׳	44	1
302	המאות הה׳–הז׳	38	1
303	785–775	47	1

לוקוס	תאריך (לסה״נ)	מס׳ קטלוג	סה״כ
304	455–383	25	
	המאה הד׳	30	2
307	565–548?	37	1
320	354–352	14	1
326	299–295	7	1
335	המחצית הראשונה של המאה הח׳	45	1
387	361–351	17	1
402	395–364	29	1
406	המאה הג׳	6	1
414	335–330	12	1
429	341–337	13	
	392–383	22	2
609	המחצית הראשונה של המאה הח׳	43	1
3045	המאה הג׳	5	1
3047	392–383	19	
	המאות הד׳–הה׳	32	2
3065	641–610	41	1
3108	המאות הה׳–הז׳	39	1
3118	697–610	42	1
3132	314–313	9	1
3138	383	20	1
3141	361–351	16	1
3148	392–383	21	1
3163	המאה הא׳ לפסה״נ–המאה הא׳ לסה״נ	1	1
פני שטח	330–324	11	
	392–383	18	
	395–383	28	3

לסה״נ (מס׳ 9–31). למאות הה׳–הז׳ לסה״נ (שכבות IV–V) שייכים מטבעות מס׳ 34–42. על סמך מספר המטבעות מהמחצית השנייה של המאה הד׳ לסה״נ, ועל סמך מטבע מס׳ 34, המתוארך ל־408–423 לסה״נ, נראה שהיישוב פרח לתקופה קצרה במהלך התקופה הביזנטית הקדומה (שכבה VI), והתקיים כנראה רק עד הרבע הראשון של המאה הה׳ לסה״נ.

שלושה מטבעות מהתקופה האומיית (מס׳ 43–45) וארבעה מהתקופה העבאסית (מס׳ 46–49), אחד מהם מזהב ואחד מכסף, נמצאו בשכבה III. בהתבסס על הממצא הנומיסמטי, נראה שהיישוב בחורבת מעון שב ושגשג מהמאה הז׳ לסה״נ עד התקופה העבאסית.

שני מטבעות מהתקופה האיובית (מס׳ 50 ו־51; הראשון מכסף) וחמישה מהתקופה הממלוכית (מס׳ 52–56) שייכים לשלב הקיום האחרון של היישוב (שכבות I–II).

קטלוג[1]

קטלוג	לוקוס	סל	משקל (גרם)	קוטר (מ״מ)	ציר	פנים	גב	תאריך (לסה״נ)	מטבעה	הפניות	הערות	ר״ע
המאה הא׳ לפסה״נ – המאה הא׳ לסה״נ												
1	3163	A2275	2.35	14	↑	ראש טיכי לימין	[- - -] אנייה		אשקלון?			96185
הרבע הראשון של המאה הג׳ לסה״נ												
2	257	A1370	7.24	24	↑	[- - -] דיוקן לימין	[- - -] דמות עומדת					96155
גורדיאנוס הג׳ (238–244 לסה״נ), ססטרציוס												
3*	167	A1194	25.17	32×30	↑	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG דיוקן לימין, עטור זר, לבוש שריון וגלימה	[F]ELICITAS AVG פיליציטס עומדת לפנים ; בשטחים : S–C	241	רומא	*RIC* IV/III: 49, No. 310		96139
249–253 לסה״נ												
4	294	A1444	5.25	19×17	↓	[- - -] דיוקן לימין, עטור כתר קרניים, לבוש גלימה	[- - -] דיוקן טיכי לימין		קיסריה?	Cf. Kadman 1957:122–123: No. 126		96159
המאה הג׳ לסה״נ												
5	3045	A1895	4.76	19		[- - -] דיוקן לימין	כתובת בתוך זר?					96175
6	406	B4021	6.60	18		[- - -] דיוקן לימין	שחוק					96171
מקסימיאנוס הרקוליוס (295–299 לסה״נ), חלקי פוליס												
7	326	A1546	1.23	20	↓	[IMP] CMA MAXIMIANVS PF AVG דיוקן לימין, עטור זר, לבוש שריון וגלימה	[CO]N COR[DIA MILI[TVM] נסיך מקבל הנצחון מיופיטר הנשען על שרביט		קיזיקוס	Cf. *RIC* VI: 581, No. 15b		96167
רומי אימפריאלי												
8	143	A1093	2.08	20		IMP [- - -] דיוקן לימין, עטור זר, מזוקן	שחוק	השליש האחרון של המאה הג׳				96136

[1] כל המטבעות מנחושת, אלא אם צוין אחרת. המטבעות מוצגים בסדר כרונולוגי ; כוכבית ליד המספר מציינת שהמטבע מוצג בלוח.

קטלוג (המשך)

קטלוג	לוקוס	סל	משקל (גרם)	קוטר (מ״מ)	ציר	פנים	גב	תאריך (לסה״נ)	מטבעה	הפניות	הערות	ר״ע
קונסטנטינוס הא׳ (307–337 לסה״נ), פוליס												
*9	3132	A2205	3.51	24	↑	IMP CONSTANTINVS PF AVG דיוקן לימין, עטור זר, לבוש שריון	SOLI IN–VI–CTO COMITI סול עומד לשמאל, ידו הימנית מורמת, בשמאלית גלובוס ; בשטחים : S–F ; מתחת לקו : PLG	314–313	ליון	*RIC* VII:122, No. 2		96181
ליקיניוס הא׳ (308–324 לסה״נ), פוליס												
10	145	A1144	1.43	19	↙	IMP LICINIVS P̣F̣ [AVG] דיוקן לימין, עטור זר, לבוש שריון וגלימה	SOLI IṆ[VICTO C]OMITI סול עומד לשמאל, ידו הימנית מורמת, בשמאלית גלובוס ; בשטחים : R–F ; X מתחת לקו : R–Q			Cf. *RIC* VII: 299, No. 29		96137
בית קונסטנטינוס (324–361 לסה״נ)												
11	פני שטח	C	2.48	19	↑	[- - -] דיוקן לימין, עטור נזר פנינים, לבוש גלימה	PROVIDEN–TIAE AVGG שער מחנה ; מתחת לקו : SMṆ	330–324	ניקומדיה	Cf. *LRBC* I: 26, No. 1073		96186
12	414	B4039	1.52	18×14	↘	[CONSTANT]–TINOPOLIS ראש קונסטנטינופוליס לימין	קונסטנטינופוליס לשמאל על חרטום אנייה	335–330		Cf. *LRBC* I 31, No. 1369		96172
13	429	B4089	2.01	16	↑	[CONST]AN–TIVS AVG דיוקן לימין, עטור נזר פנינים, לבוש גלימה	[GLOR–IA E]XERC–ITVS שני חיילים וביניהם נס ; מתחת לקו : S[- - -]	341–337		Cf. *LRBC* I: 31, No. 1391	קונסטנטיוס הב׳	96173
14	320	A1545	0.60	15		שחוק	[- - -] חייל דוקר פרש, ידו מורמת, נופל מסוס ; מתחת לקו : RQ	354–352	רומא	*LRBC* II: 60, No. 677		96166
15	225	A1324	2.12	19	↖	[- - -] דיוקן לימין, ללא נזר	[FEL TEM]P RE– PARAṬ[IO] חייל דוקר פרש, ידו מורמת, נופל מסוס ; מתחת לקו : SMHE	361–351	הראקליה	Cf. *LRBC* II: 83, No. 1901		96146

קטלוג (המשך)

קטלוג	לוקוס	סל	משקל (גרם)	קוטר (מ״מ)	ציר	פנים	גב	תאריך (לסה״נ)	מטבעה	הפניות	הערות	ר״ע
16	3141	A2214	0.98	14	↓	[- - -]NOB CAES דיוקן לימין, ללא נזר	[FEL TEMP RE]P̣AṚAṚAṬ[IO] חייל דוקר פרש הנופל מסוס	361–351		Cf. *LRBC* II 87, No. 2040		96183
17	387	A1815	2.46	18	↘	[- - -] דיוקן לימין, ללא נזר?	[FEL TEM]P̣ ṚĘ–PARAṬ[IO] חייל דוקר פרש, ידו מורמת, נופל מסוס	361–351		Cf. *LRBC* II: 87, No. 2039		96169
השליש האחרון של המאה הד׳ לסה״נ												
18	פני שטח	A	1.19	12	↑	[DN VALENTINIA]NVS PF AVG דיוקן לימין, עטור נזר פנינים, לבוש גלימה	[V]OT/ XX / MṾLṬ / XXX] בתוך זר; מתחת לקו: ANT[•]	392–383	אנטיוכיה	*LRBC* II: 101, No. 2730	ולנטיניאנוס הב׳	96187
19	3047	A2033	1.07	12	↓	[- - -]IANV[S PF AVG] דיוקן לימין, עטור נזר פנינים, לבוש גלימה	[ẊẊ / ṂṾLṬ /] [VOT/ X /] בתוך זר	392–383		Cf. *LRBC* II: 104, No. 2880		96177
20	3138	A2276	1.08	12		DN A[RCA]D[IVS PF AVG דיוקן לימין, עטור נזר פנינים, לבוש גלימה	VOT/ X / MVL]T / [X]X] בתוך זר; מתחת לקו: Ą[Ą]L̨Ę̣A	383	אלכסנדריה?	*LRBC* II: 104, No. 2883	ארקדיוס	96182
21	3148	A2218	1.14	12	↙	DN] ARCAD–IVS PF] AVG דיוקן לימין, עטור נזר פנינים, לבוש גלימה	VOṬ/ X / MVL̨T / XX בתוך זר	392–383	אלכסנדריה	*LRBC* II: 104, No. 2892	ארקדיוס	96184
22	429	B4080	1.05	12	↑	DN ARCAD]IVS [PF] [AVG] דיוקן לימין, עטור נזר פנינים, לבוש גלימה	[VOT]/ X / MVL̨T / XX בתוך זר	392–383		Cf. *LRBC* II: 104, No. 2892	ארקדיוס	96189
23	195	A1215	1.13	12	↘	[- - -] P̣F AṾG דיוקן לימין, עטור נזר פנינים, לבוש גלימה	[VOT/ X / MVLT / XX] בתוך זר	392–383		Cf. *LRBC* II: 104, No. 2889		96141
24	201	A1232	1.26	12	↘	[- - -] דיוקן לימין, עטור נזר פנינים, לבוש גלימה	[- - -] בתוך זר	392–383		Cf. *LRBC* II: 104, No. 2889		96143

קטלוג (המשך)

קטלוג	לוקוס	סל	משקל (גרם)	קוטר (מ״מ)	ציר	פנים	גב	תאריך (לסה״נ)	מטבעה	הפניות	הערות	ר״ע
25	304	A1655	0.53	11		שחוק	[- - -] בתוך זר	455–383			טביעה כפולה ?	96164
26	167	A1152	1.51	13	↓	[- - -] דיוקן לימין, עטור נזר פנינים, לבוש גלימה	[- - -] הנצחון גוררת שבוי לשמאל ; בשטח השמאלי: ♆	395–383		Cf. *LRBC* II: 89, No. 2183		96138
27	234	A1349	1.18	10	↓	[- - -] דיוקן לימין, עטור נזר פנינים, לבוש גלימה	[- - -] הנצחון גוררת שבוי לשמאל	395–383		Cf. *LRBC* II: 89, No. 2183		96149
28	פני שטח	A	1.26	12	↓	[- - -] דיוקן לימין, עטור נזר פנינים, לבוש גלימה	[- - -] הנצחון גוררת שבוי לשמאל	395–383		Cf. *LRBC* II: 89, No. 2183		96188
29	402	B4011	1.00	14	↓	[- - -] דיוקן לימין, עטור נזר פנינים, לבוש גלימה	[- - -] הנצחון לשמאל	395–364				96170
30	304	A1516	1.97	14	↓	[- - -] דיוקן לימין	[- - -] דמות עומדת	המאה הד׳				96163
31	201	A1232	0.86	12		[- - -] דיוקן לימין	שחוק	המאה הד׳				96144
32	3047	A1960	0.72	11		[- - -] דיוקן לימין	שחוק	המאות הד׳–הה׳				96176
33	233	A1348	0.75	12		[- - -] דיוקן לימין ?	שחוק	המאות הד׳–הה׳				96147
המאה הה׳ לסה״נ												
34	251	A1358	1.41	13	↓	[- - -] דיוקן לימין ; מאחור: * (?)	[- - -] שני קיסרים	423–408		Cf. *LRBC* II: 90, No. 2224		96152

קטלוג (המשך)

קטלוג	לוקוס	סל	משקל (גרם)	קוטר (מ״מ)	ציר	פנים	גב	תאריך (לסה״נ)	מטבעה	הפניות	הערות	ר״ע
35	239	A1361	0.47	10		שחוק	צלב בתוך זר	המחצית הא׳ של המאה הה׳		Cf. *BMCV*: 14, Nos. 9–10	חיקוי	96151
המאה הו׳ לסה״נ												
36	233	A1387	1.14	13	1	[- - -] דיוקן לימין	✠	565–548 ?		Cf. Visona 1993:214, No. 425	חיקוי לפנטנומיום	96148
37	307	A1572	0.48	8		שחוק	כנ״ל	565–548 ?		Cf. Visona 1993:214, No. 425	חיקוי לפנטנומיום	96165
ונדאלים (המאות הה׳–הז׳ לסה״נ)												
38	302	A1571	0.48	9		[- - -] דיוקן לימין	✳	המאות הה׳–הו׳	קרתגו	Cf. *BMCV*: 38, Nos. 165–172 Morrisson 1988:424, No. 9		96161
39	3108	A2136	2.08	13		[- - -] דיוקן לימין ?	[- - -] דמות עומדת?	המאות הה׳–הז׳ ?				96179
פוקאס (602–610 לסה״נ), 20 נומית												
40	268	A1421	3.67	25×22		שחוק	[•] **XX** [✳]; מתחת לקו: NIKOB	603/4– 609/10	ניקומדיה	Morrisson 1970:231, No. 8/Ni/Æ/10		96157
הראקליוס הא׳ (610–641 לסה״נ), 20 נומית												
41	3065	A1980	3.39	23	↓	שני קיסרים	**K** לשמאל: A/N/N/O ; לימין: XX	629/30 ?	קונסטנטינופוליס	Cf. *DOC* 2/1: 302, No. 118		96178

קטלוג (המשך)

קטלוג	לוקוס	סל	משקל (גרם)	קוטר (מ״מ)	ציר	פנים	גב	תאריך (לסה״נ)	מטבעה	הפניות	הערות	ר״ע
קונסטנס הב׳ או ביזנטו־ערבי (610–697 לסה״נ), 40 נומית												
42	3118	A2152	3.58	22×20	↓	קיסר עומד לפנים	m					96180
אומיי (המחצית הראשונה של המאה הח׳ לסה״נ), פלס												
43*	609	C6018	2.45	16		ירבוע לשמאל בתוך עיגול	محمد \ رسول \ الله		חמץ	Cf. Walker 1956:245, No. 802		96174
44	299	A1469	3.57	17		لااله الا/الله وحده / لاسربكاه	الله احد الله \ الصمد لم يلد \ ولم يولد			Cf. Walker 1956:293, No. 954		96160
45	335	A1888	1.88	23×21		שחוק	שחוק					96168
עבאסי (המחצית הראשונה של המאה הט׳ לסה״נ), חלקי דינר זהב												
46*	251	A1373	0.29	8×6		[- - -] / ب / الله	محمد \ رسول \ الله				חתוך (ושבור ?)	96153
אבו עבדאללה מחמד אל־מהדי (775–785 לסה״נ), דרהם כסף												
47*	303	A1482	2.34	26		لااله الا/الله وحده / لاشريك له	محمد \ رسول \ الله					96162
בשר? (מושל עבאסי במצרים), פלס												
48*	222	A1312	3.45	16		בשר	״פנטאלפא״ בתוך עיגול					96145
עבאסי (המחצית הראשונה של המאה הט׳ לסה״נ), פלס												
49	257	A1383	0.68	12		שחוק	שחוק					96156
עאדל הא׳ (1199–1218 לסה״נ), חלקי דרהם כסף												
50	199	A1225	0.91	13		الدين / [الماك الحادل / سيو]	لا مام [النام]		דמשק	Cf. Balog 1980:133, Nos. 310–311		96142
איובי (1174–1250 לסה״נ), פלס												
51	292	A1456	4.81	24		שחוק	שחוק					96158

קטלוג (המשך)

קטלוג	לוקוס	סל	משקל (גרם)	קוטר (מ״מ)	ציר	פנים	גב	תאריך (לסה״נ)	מטבעה	הפניות	הערות	ר״ע
אל־נאצר נאצר אל דין מחמד, שלטון שלישי (1310–1341 לסה״נ), פלס												
52	140	A1100	2.07	18		**במרכז:** محمد	שחוק			Cf. Balog 1980:152, Nos. 230		96135
אל־מנצור סיף אל דין אבו בכר (1341 לסה״נ), פלס												
53	239	A1330	2.94	20		ب \ ضر \ مشق \ بد	احد \ سنة ى \ واربعين		דמשק	Cf. Balog 1964:164, No. 267		96150
ממלוכי (המאה הי״ד לסה״נ), פלס												
54	252	A1359	3.81	21×17		السلطان الملك /	שחוק				אל־ט׳אהר סיף אל־דין ברקוק?	96154
55	114	A1035	3.49	19		שחוק	שחוק				אל־ט׳אהר סיף אל־דין ברקוק?	96134
56	170	A1178	2.45	19×17		שחוק	שחוק					96140

הערה

[1] המטבעות נוקו במעבדות רשות העתיקות בראשות לנה קופרשמיט, צילמה אותם קלרה עמית. דונלד צבי אריאל זיהה את המטבעות מלפני התקופה האסלאמית וכתב את הדוח, ואריאל ברמן זיהה את המטבעות מהתקופות האסלאמיות.

הפניות

נחשוני פ׳ וסרי ג׳. כרך זה. מנזר מהתקופה הביזנטית ושרידי יישוב מהתקופה האסלאמית בחורבת מעון.

Balog P. 1964. *The Coinage of the Mamlūk Sultans of Egypt and Syria* (Numismatic Studies 12). New York.

Balog P. 1980. *The Coinage of the Ayyūbids* (Royal Numismatic Society Special Publications 12). London.

BMCV: W. Wroth. *Catalogue of the Coins of the Vandals, Ostrogoths and Lombards and the Empires of Thessalonica, Nicaea and Trebizond in the British Museum.* London 1911.

Kadman L. 1957. *The Coins of Caesarea Maritima* (Corpus Nummorum Palestinensium II). Jerusalem.

DOC 2: P. Grierson. *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection* 2: *Phocas to Theodosius III.* 602–717. Washington, D.C. 1968.

LRBC I: P.V. Hill and J.P.C. Kent. Part I: The Bronze Coinage of the House of Constantine, A.D. 324–346. In *Late Roman Bronze Coinage A.D. 324–498.* London 1965. Pp. 4–40.

LRBC II: R.A.G. Carson and J.P.C. Kent. Part II: Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire, A.D. 346–498. In *Late Roman Bronze Coinage A.D. 324–498*. London 1965. Pp. 41–114.

Morrisson C. 1970. *Catalogue des monnaies byzantines de la Bibiothèque nationale* I: *D'Anastase Ier à Justinien II (491–711)*. Paris.

Morrisson C. 1988. Coin Finds in Vandal and Byzantine Carthage: A Provisional Assessment. In J.H. Humphrey ed. *The Circus and a Byzantine Cemetery at Carthage* I. Ann Arbor. Pp. 423–436.

RIC IV/III: H. Mattingly, E.A. Sydenham and C.H.V. Sutherland. *The Roman Imperial Coinage* IV, III. London 1949.

RIC VI: C.H.V. Sutherland. *The Roman Imperial Coinage* VI: *From Diocletian's Reform (A.D. 294) to the Death of Maximinus (A.D. 313).* London 1967.

RIC VII: P.M. Bruun. *The Roman Imperial Coinage* VII: *Constantine and Licinius A.D. 313–337.* London 1966.

Visonà P. 1993. The Coins—1990. In S.T. Stevens. *Bir El Knissia at Carthage: A Rediscovered Cemetery Church* 1 (*JRA* Suppl. S. 7). Ann Arbor. Pp. 201–224.

Walker J. 1956. *A Catalogue of the Arab-Byzantine and Post-Reform Umaiyad Coins* (A Catalogue of the Muḥammadan Coins in the British Museum II). London.

COINS FROM ḤORBAT MA'ON

DONALD T. ARIEL AND ARIEL BERMAN
(PP. 63*–72*)

Of the 129 coins found at Ḥorbat Ma'on, 56 could be identified and are presented here (Table 1). The earliest is a first century BCE–first century CE autonomous bronze, possibly of Ascalon (No. 1). That, and other coins dated through to the first half of the third century CE, may not be related to the settlement at the site. However, the coins from the last third of that century (Nos. 7, 8) until the first quarter of the fifth century (No. 34, dated 408–423 CE) do seem to reflect the Stratum VI occupation there. Strata V–IV are represented by coins later than No. 34 until the seventh century CE (No. 42). Based upon the remainder of the coins, there may have been a resurgence at Ḥorbat Ma'on in Stratum III, during the late seventh through ninth centuries CE (Nos. 43–49), and again in Strata II–I of the thirteenth and fourteenth centuries (Nos. 50–56).

CAPTIONS TO ILLUSTRATIONS

Table 1. Coins according to loci list.
Fig. 1. Coins from Ḥorbat Ma'on.